

УДК 94(477.74) «1941»: 355.44+355.48

Дмитро Бондаренко

ОДЕСЬКА БИТВА 1941 Р.: СТИСЛИЙ АНАЛІЗ

Радянські міфи про «героїчну оборону Одеси 1941 р.» все ще продовжують існувати в українській історичній свідомості. Подолання радянських міфів можливо в тому числі за допомогою порівняльного історичного аналізу, для цього обрано оборону Порт-Артуру 1904 р. саме через певні схожі особливі риси.

Ключові слова: облога та оборона Одеси 1941 р., Друга світова війна, Східний фронт 1941 р., королівська румунська 4-та армія, окрема Приморська армія.

В умовах декомунізації та європеїзації України важливим аспектом є подолання радянських міфів про Другу світову війну («радянський патріотизм», «героїзм партії та народу», «міста-герої», ін.), які, на превеликий жаль, все ще розповсюджені в історичній свідомості сучасного українського суспільства. Одним із таких міфів, штучно створених радянською пропагандою, є так звана «героїчна оборона Одеси 1941 р.», як нібито «пролог великої перемоги». Створення такого міфу можливо було за умови відсутності порівняльного історичного аналізу.

Треба визнати, що останнім часом з'явилися окремі вітчизняні дослідження А. Филипенко [1–3], Д. Урсу [4], О. Черкасов [5], що розвінчують радянські міфи про оборону Одеси. Зокрема, Д. Урсу вперше у вітчизняній історіографії застосував порівняльний аналіз румунських та радянських досліджень, спростувавши радянський міф про те, що нібито Одеса приковувала до себе значні сили нападників, більш того вона відволікала саме радянські сили з інших фронтів, зокрема із Криму [4, с. 82]. Проте, подібні сучасні вітчизняні дослідження все ще, на жаль, мають незначний вплив на історичну свідомість населення.

Мета цієї статті – подолання радянських міфів про оборону Одеси 1941 р. за допомогою залучення іноземної історіографії з цього питання та порівняльного історичного аналізу з іншими аналогічними військовими операціями.

Як вже вказано, так звана «героїчна оборона Одеси 1941 р.» займала особливе місце в радянській історичній науці та пропаганді, як нібито «пролог великої перемоги». З цієї метою військово-стратегічне та історичне значення битви за Одесу 1941 р. гіпертрофовано: штучно збільшені кількісний склад та втрати румунської королівської 4-ї армії, що здійснювала облогу Одеси, та навіть, власне, хронологічні рамки оборони. Так, якщо під час Другої світової війни та у перші повоєнні роки вважалося, що оборона Одеси відбувалася 8 серпня – 15 жовтня 1941 р., тобто 69 днів [5, с. 23–24; 6, с. 270–274], то з періоду застою – до сучасності хронологічні рамки штучно розширено: 5 серпня – 16 жовтня 1941 р., тобто 73 дні [5, с. 23–24; 7]. 5 серпня 1941 р. як початок оборони Одеси – дата вельми необґрунтована, оскільки навіть авангард 4-ї армії ще не підійшов до міста та не розпочато ані штурму, ані облоги міста. 8 серпня обґрунтовано двома документами: директива № 31 генерала І. Антонеску 4-ї армії про заняття Одеси і наказ контр-адмірала Г. Жукова про введення в Одесі облогового стану. Проте, навіть це не означає, що саме у цей день розпочалися бої за Одесу. Найбільш обґрунтованим початком облоги Одеси є 13 серпня 1941 р., коли з'єднання 4-ї армії вийшли до моря біля Тилігульського лиману і взяли місто у напівкільце. Закінчення оборони Одеси слід вважати 15 жовтня 1941 р., оскільки з 19:00 год. 15 жовтня вступила в завершальну фазу евакуація радянських військ з Одеси [5, с. 24; 6, с. 274–276; 9, с. 205, 208, 213–215, 220–223], вранці 16 жовтня 1941 р. місто залишено без бою [9, с. 234]. Таким чином, слід вважати, що оборона Одеси тривала упродовж 13 серпня – 15 жовтня 1941 р., тобто 63 дні. Для порівняння, облога Ханко відбувалася з 1 липня – до 1 грудня 1941 р. (154 дні) і закінчилася також евакуацією радянських військ, при цьому сили наступаючої фінської сторони кількісно поступалися радянським: 18–22 тис. проти 25 тис.; у той саме час облога Тобруку тривала 231 день: з 11 квітня – до 27 листопада 1941 р. і завершилася деблокуванням міста, тобто перемогою союзних сил (англійців, австралійців і новозеландців), які також кількісно переважали німецькі та італійські війська: 42 тис. – проти 35 тис.

Стислий порівняльний аналіз оборони Одеси із обороною Тобруку та Ханко проведено зарубіжними колегами [10, р. 58]. У випадку Одеси 4-та румунська армія мала чисельну перевагу над радянською Приморською армією, що відрізняє Одесу від Тобруку та Ханко. Проте, слід звернути увагу на використання сучасної військової техніки під час битв. Наприклад, під час битви за Одесу використання сучасних видів зброї (танків та літаків) не було вирішальним, на відміну від Тобруку: радянська сторона мала кількісну перевагу в літаках [8, р. 183–185], що фактично знімає чинник повітряної загрози; кількість танків обох сторін була дуже обмеженою. Здебільшого бої

мали позиційний характер із активним використанням артилерії, в тому числі й важкої. Крім того, відсутність певних видів зброї змусив радянські з'єднання у облозі винаходити ерзац-зразки; фактично як це робила російська армія під час оборони Порт-Артуру в 1904 р.

Спільними рисами оборони Порт-Артуру 1904 р. та Одеси 1941 р. також були: підтримка оборони сухопутного фронту з боку флоту, непередбаченість позицій оборони з сухопутного фронту натомість готовність до оборони з моря, близькість сухопутного фронту від міста, що дозволяло артилерії противника обстрілювати порт в обох випадках. Наявність довготривалих оборонних споруд в Порт-Артурі не було вирішальним чинником, оскільки вони мали застарілий характер та не були розраховані на випробування сучасною важкою артилерією особливо 280-мм мортирами.

Головні відмінності оборони Порт-Артуру полягають в тому, що місто-фортеця знаходилася в повної блокаді: на морі домінував японський флот, та не було можливості отримати підкріплення, боєприпаси та продовольство. Крім того, берегові батареї Порт-Артуру не могли надати допомогу сухопутному фронту, оскільки їх гармати не мали кругового обстрілу. Одесу на відміну від Порт-Артуру не заблоковано з боку моря, що дозволяло постійно отримувати підкріплення, боєприпаси та продовольство, та всі берегові батареї Одеси мали круговий обстріл.

Враховуючи все вказане, видається доречним провести порівняльний аналіз оборони Порт-Артуру 1904 р. та оборони Одеси 1941 р. за критеріями: чисельність сторін та втрати, бойовий дух та моральний стан захисників, військово-технічні інновації, військово-стратегічне значення.

Радянські дослідження оборони Одеси 1941 р. створювали міф про героїчний опір «переважаючим силам ворога». Нібито румунська 4-та армія мала 5–6 кратному чисельну перевагу над радянською Приморською армією [6, с. 266, 271], а також про нібито величезні втрати румунської армії під Одесою (від 90–160 тис. – до 250 тис.) [6, с. 277; 7, с. 290–291; 11, с. 381, 391]. Насправді, втрати румунської 4-ї армії склали 29 тис. полеглими та зниклими без вісті [1, с. 384–385; 10, р. 51, 52, 56; 12, р. 108–110; 13, р. 30].

У той саме час, дослідження європейських та американських істориків доводять, що румунська 4-а королівська армія в облозі Одеси не мала істотної кількісної переваги в живій силі (160–200 тис. проти 80–120 тис. радянських військ) [10, р. 58; 12, р. 109], а в авіації навіть кількісно, але не якісно, поступалася радянській стороні [8, р. 183–185]. Проте, професіоналізм румунського військового керівництва дозволив уникнути значних втрат власних сил, а у повітряних боях радянські втрати становили в 2,5 рази більше за румунські [8, р. 186]. Ситуація в Порт-Артурі була дещо інакшою: японська 3-я армія генерала Ноґі наприкінці облоги переважала у живій силі втричі захисників фортеці, що дозволяло ефективно проводити наступальні дії [14, с. 323–324, 326; 15, с. 224–226; 16, с. 200, 203; 17, с. 251] (див. табл. 1).

Таблиця 1

Співвідношення сил

	Сили до початку битви		Співвідношенн я	Сили наприкінці битви		Співвідношенн я
	Облогові частини	Частини оборони		Облогові частини	Частини оборони	
Порт-Артур 1904	48000	41700	1,2: 1	100000	32 400	3:1
Одеса 1941	60000	35000	2:1	160000	83 000	2:1
	120000	86000	1,5:1	200000		2,5:1

Про інтенсивність бойових дій свідчать втрати обох сторін. Наприклад, під Порт-Артуром японська імператорська 3-я армія втратила полеглими 50 % свого складу, захисники – 40 %, для порівняння втрати під Одесою румунської королівської 4-ї армії склали 15 %, захисників – 19 %. Співвідношення втрат полеглими в обох випадках між військами облоги та оборони складало приблизно 2:1, що звичайно для операцій такого роду (див. табл. 2).

Таблиця 2

	Співвідношення втрат				Співвідношення
	Втрати (полеглими)				
	Облогові частини	%	Частини оборони	%	
Порт-Артур 1904	57700	50	21300	40	2:1
Одеса 1941	29200	15	16600	19	1,8:1

Обидві битви велися із різною тривалістю та інтенсивністю, але в обох випадках на завершальній фазі спостерігався занепад бойового духу захисників, а в випадку Одеси ще й їх морального стану. Проте, причини були різними. У випадку Порт-Артуру впливали наступні чинники: довготривала (157 діб) облога без отримання допомоги та відсутність шансів на деблокування фортеці, заняття японцями гори Висока (або висота 203), після чого розпочався прицільний обстріл міста та порту, загибель керівника оборони генерала Р. Кондратенка [18, с. 263–265]. В Одесі взагалі моральний стан військ не був високим, починаючи з вересня відмічається зростання дезертирства (тільки за офіційними даними зафіксовано понад 1200 дезертирів) [19, с. 405] та відмови від призову особливо серед одеситів. Цей стан мав соціально-політичний чинник: відсутність бажання у населення міста боротися за радянську владу та очікування визволення від більшовицького ярма з боку іноземців [2; 3; 20, арк. 1, 51–53 а зв.; 21, арк. 24–24 зв., 25–28, 29–30 зв.; 22, арк. 5–6, 24–25 зв., 36–39, 70, 75; 23, арк. 25, 49; 24, арк. 5, 7, 83, 89–89 зв.]. Крім того, своєрідним стимулом для зростання дезертирства була так звана «прихована евакуація», яку неможливо було тримати в таємниці ані від населення, ані від противника. Починаючи з 6 жовтня 1941 р. вздовж лінії фронту з румунських гучномовних станцій лунали заклики скласти зброю та здаватися: «Одесу більшовики залишають! Ваш опір даремний!», що справляло враження на бійців [9, с. 202–204; 19, с. 371, 373].

Під час оборони Порт-Артуру капітаном Л. Гобято створено новий вид зброї піхоти: міномет, який став дуже важливим винаходом, що змінив тактику піхоти та використовується досі всіма арміями світу. В основі конструкції міномета Л. Гобято були ствол від 47-мм гармати Гочкіса та надкаліберні міни різної ваги з максимальною дальністю пострілу 400 м.

Треба зазначити, що конструкція міномета Л. Гобято була дуже вдалою та стала основою для мінометів Лихоніна та Дюмезіля під час Першої світової війни, при чому міномет Л. Гобято майже не поступався їм згідно тактико-технічної характеристики (далі – ТТХ) (див. табл. 3).

Таблиця 3

Порівняння ТТХ міномету Л. Гобято з аналогічними зразками мінометів Першої світової війни

	Гобято 1904	Лихоніна 1915	Дюмезіля ФР 1915	Ланца – Розенберга ГР 1915
Калібр, мм	47	47	58	90
Вага міномета, кг.	240 без лафета	90–99	142–241	70,4
Дальність стрільби, м.	400	170–400	350–420	420–500
Вага міни, кг.	11,5	6,5–23	23,4–36	3,3

У період оборони Одеси радянськими інженерами розроблено так звані «траншейні вогнемети Лещенко» та «панцерні трактори Когана» [9, с. 84–86; 25, с. 116–118]. Обидві «інновації» скоріше були свідченням деградації військово-технічної думки, ніж розвитком. Так званий «траншейний вогнемет Лещенко» важив більше 300 кг та мав дальність дії струменя всього 35–45 м, тобто на рівні вогнемета Товарницького періоду Першої світової війни, вага якого була всього 24 кг. Штатний радянський вогнемет Другої світової війни ФОГ-1 мав дальність струменя 100 м та вагу 52 кг. Треба зазначити, що ємність одеського траншейного вогнемета Лещенко перевищувала ФОГ-1 вдвічі причому вага перевищувала вшестеро. Вогнемети Лещенко фактично не використовувалися [9, с. 86; 25, с. 118]. Вони представляли загрозу передусім для їх власних розрахунків: були нерухомими мішенями для снайперів та мінометників.

Так звані «одеські танки» НІ (по-російськи: «На испуг») інженера Когана були броньованими тракторами СТЗ-НАТИ, озброєними двома кулеметами. Броню погано закріплено на корпусі, тому їх видавав додатковий шум. Залога не могла тривалий час знаходитися всередині цієї панцерної машини через відсутність вентиляції та перегрів [25, с. 116–117]. Тому вони комфортними умовами поступалися навіть англійським Mk. I періоду Першої світової війни, а за ТТХ вони поступалися не тільки румунським танкеткам R 1, а й навіть Рено FT 17 періоду Першої світової війни, які румунська армія використовувала в якості навчальних (див. табл. 4). Усього виготовлено від 45 – до 60 панцерних тракторів моделі НІ, та їхня присутність ніяк не вплинула на бойові дії під Одесою.

Таблиця 4

ТТХ «одеського танка» НІ в порівнянні з машинами аналогічного класу армії противника

	НІ	Рено FT 17	R 1
Залога, люд.	2–3	2	2
Вага, т.	7	6,5	3,9
Товщина броні, мм	10–20	16	10–12
Озброєння	2 7,62-мм кулемети	1 7,92-мм кулемет	2 7,92-мм кулемети
Швидкість, км/ч	20	20	45
Запас ходу, км.	140	65	170

Військово-стратегічне значення оборони Порт-Артуру під час російсько-японської війни 1904–1905 рр. досить вагоме: вона відволікала значні сили японської армії (більш ніж 100 тис.), що зазнала значних втрат: більше 50 тис. полеглими та приблизно стільки пораненими [16, с. 200–203; 17, с. 251]. Оборона Порт-Артуру дала час Росії провести мобілізацію та російській армії в Маньчжурії отримати підкріплення з європейської частини імперії. Крім того, довготривала облога Порт-Артуру негативно відобразилася на економіці Японії, фактично, призвела до виснаження економічного потенціалу імперії.

Оборона Одеси, навпаки, як зазначав Д. Урсу, розпорошувала радянські сили та відволікала значні радянські людські та технічні ресурси вкрай необхідні для оборони Криму [4, с. 82], саме тому її завершено за ініціативою ставки головнокомандувача [9, с. 185, 193, 200, 205, 208].

Таким чином, по-перше, на відміну від оборони Порт-Артуру під час російсько-японської війни 1904–1905 рр., в дійсності оборона Одеси 1941 р. не мала значної ролі як чинник стримування наступу військ країн Осі, більше того вона відволікала радянські ресурси, вкрай необхідні для оборони Криму, саме тому її припинено за ініціативою ставки головнокомандувача. По-друге, оборона Одеси не мала значної військово-стратегічної ролі [19, с. 398], як, наприклад, оборона Тобруку. По-третє, значна перевага та значні втрати румунської армії є міфами радянської пропаганди задля підняття значення оборонної операції радянських військ. По-четверте, так звані «винаходи» радянської військово-інженерної думки під час оборони Одеси виявляються черговим пропагандистським міфом, навпаки, вони свідчать про технічну та технологічну відсталість СРСР. По-п'яте, моральний стан радянських військ був низьким саме через політичний чинник радянської влади, двадцятирічне більшовицьке ярмо, злочини радянської влади проти населення України зробили свою справу, радянська влада значною частиною населення розглядалася як чужа, тому населення очікувало звільнення від більшовизму з боку іноземних військ.

Список використаних джерел

1. Савченко В. А., Филиппенко А. А. Оборона Одессы 1941. 73 дня героической обороны города. М.: Центрполиграф, 2011. 447 с.
2. Филиппенко А. А. Оборона Одессы: дуэль разведок // Південний Захід Одесика. Історико-краєзнавчий науковий альманах. Вип. 17. Одеса, 2014. С. 251–279.
3. Филиппенко А. А. Оборона Одессы (1941 г.) в материалах румынской разведки // Південний Захід Одесика. Історико-краєзнавчий науковий альманах. Вип. 21. Одеса, 2016. С. 153–167.
4. Урсу Д. П. Осада Одессы в 1941 г.: по румынским документальным источникам и новейшей литературе // Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри / ред. М. Михайлуца. Одеса, 2011. С. 77–84.
5. Черкасов А. А. Оккупация Одессы. Год 1941. Одесса: Optimum, 2007. 270 с.
6. Одесса в Великой Отечественной войне Советского Союза. Сборник документов и материалов / отв. ред. И.В. Бортников. Т. 1. Одесса: Облиздат, 1947. 288 с.
7. Вольский С. А., Кривцов Н.А, Кундаров П.А., Лункин Г.М. 73 героических дня. (Хроника обороны Одессы в 1941 году). Одесса: Маяк, 1978. 320 с.
8. Bernad D., Karpenko D., Roba J. From Barbarossa to Odessa. Vol. II. The Air Battle for Odessa: August to October 1941. Hinckley, 2008. 192 p.
9. Азаров И.И. Осажденная Одесса. Одесса: Маяк, 1975. 259 с.
10. Axworthy M., Scafes C., Craciunoiu C. Third Axis Fourth Army. Romanian Armed Forces in European War, 1941–1945. L. – N. Y.: Arms & Armour Press, 1995. 368 p.
11. Буковский В.Я. Горькая правда: Документально-исторический очерк. В 3 ч. Ч. 2. Одесса: Астропринт, 2007. 408 с.
12. Cloutier P. Three Kings: Axis Royal Armies on the Russian Front 1941. Middletown, 2015. 158 p.
13. Filipescu M. Reluctant Axis: the Romanian Army in Russia 1941–1944. Chapultepec, 2006. 100 p.
14. Дискант Ю. Порт-Артур, 1904 / пер. с пол.

М.: АСТ, 2003. 368 с. 15. Сорокин А. И. Оборона Порт-Артура. М.: Воениздат, 1948. 268 с. 16. Черемисов В. Русско-японская война 1904–1905 года. СПб.: Изд. В. Березовского, 1909. 288 с. 17. История Русско-японской войны 1904–1905 гг. / под ред. И.И. Ростунова. М.: Наука, 1977. 384 с. 18. Норригаард Б. Великая осада: Порт-Артур и его падение / пер. с англ. Б. Серебренников. СПб.: Изд. В. Березовского, 1906. 268 с. 19. Юновидов А. С. Оборона Одессы. 1941. Первая битва за Черное море. М.: Вече, 2011. 432 с. 20. Державний архів Одеської області – Держархів Одеської обл. Ф. Р-2262. Оп. 1. Спр. 1. 21. Держархів Одеської обл. Ф. Р-2262. Оп. 1. Спр. 2. 22. Держархів Одеської обл. Ф. Р-2262. Оп. 1. Спр. 3. 23. Держархів Одеської обл. Ф. Р-4415. Оп. 1. Спр. 1. 24. Держархів Одеської обл. Ф. Р-4415. Оп. 1. Спр. 2. 25. Ларкина Л. Война. Трагедия и бессмертие. Днепропетровск: Дніпро-VAL, 2008. 647 с.

References

1. Savchenko V.A., Filippenko A.A. Oborona Odessa 1941. 73 dnya geroicheskoi oborony goroda [Defense of Odessa 1941. 73 days of heroic defense of the city]. М.: Tsentrpoligraf, 2011. 447 s. 2. Filipenko A.A. Oborona Odessa: duel' razvedok [Defense of Odessa: the duel of reconnaissance]. Pivdennyi Zakhid Odesyka. Istoryko-krayeznavchyy naukovyy al'manakh. Vyp. 17. Odesa, 2014. S. 251–279. 3. Filipenko A.A. Oborona Odessa (1941 g.) v materialakh rumynskoi razvedki [Defense of Odessa (1941) in the materials of the Romanian Intelligence]. Pivdennyi Zakhid Odesyka. Istoryko-krayeznavchyy naukovyy al'manakh. Vyp. 21. Odesa, 2016. S. 153–167. 4. Ursu D.P. Osada Odessa v 1941 g.: po rumynskim dokumental'nym istochnikam i noveishei literature [The siege of Odessa in 1941: according to the Romanian documentary sources and the latest literature] // Pivden' Ukrayiny: etnoistorychnyy, movnyy, kul'turnyy ta relihiynyy vymiry / red. M. Mykhaylutsa. Odesa, 2011. S. 77–84. 5. Cherkasov A.A. Okkupatsiya Odessa. God 1941 [Occupation of Odessa. Year 1941]. Odessa: Optimum, 2007. 270 c. 6. Odessa v Velikoi Otechestvennoi voine Sovetskogo Soyuzu. Sbornik dokumentov i materialov [Odessa in the Great Patriotic War of the Soviet Union. Collection of documents and materials] / otv. red. I.V. Bortnikov. T. 1. Odessa: Oblizdat, 1947. 288 s. 7. Vol'skii S.A., Krivtsov N.A., Kunderov P.A., Lunkin G.M. 73 geroicheskikh dnya. (Khronika oborony Odessa v 1941 godu) [73 heroic days. (Chronicle of Defense of Odessa in 1941)]. Odessa: Mayak, 1978. 320 c. 8. Bernad D., Karpenko D., Roba J. From Barbarossa to Odessa. Vol. II. The Air Battle for Odessa: August to October 1941. Hinckley, 2008. 192 p. 9. Azarov I.I. Osazhdennaya Odessa [Besieged Odessa]. Odessa: Mayak, 1975. 259 s. 10. Axworthy M., Scafes C., Craciunoiu C. Third Axis Fourth Army. Romanian Armed Forces in European War, 1941–1945. L. – N. Y.: Arms & Armour Press, 1995. 368 p. 11. Bukovskii V.Ya. Gor'kaya pravda: Dokumental'no-istoricheskii ocherk [Bitter truth: A documentary and historical essay]. V 3 ch. Ch. 2. Odessa: Astroprint, 2007. 408 s. 12. Cloutier P. Three Kings: Axis Royal Armies on the Russian Front 1941. Middletown, 2015. 158 p. 13. Filipescu M. Reluctant Axis: the Romanian Army in Russia 1941–1944. Chapultepec, 2006. 100 p. 14. Diskant Yu. Port-Artur, 1904 / per. s pol. М.: АСТ, 2003. 368 с. 15. Sorokin A. I. Oborona Port-Artura [Defense of Port Arthur]. М.: Воениздат, 1948. 268 с. 16. Черемисов В. Русско-японская война 1904–1905 года [The Russo-Japanese War of 1904–1905]. СПб.: Изд. В. Березовского, 1909. 288 с. 17. Istoriya Russko-yaponskoi voiny 1904–1905 gg. [History of the Russo-Japanese War of 1904–1905] / pod red. I.I. Rostunova. М.: Nauka, 1977. 384 с. 18. Norrigaard B. Velikaya osada: Port-Artur i ego padenie [The Great Siege: Port Arthur and His Fall] / per. s angl. B. Serebrennikov. SPb.: Izd. V. Berzovskogo, 1906. 268 s. 19. Yunovidov A.S. Oborona Odessa. 1941. Pervaya bitva za Chernoe more [Defense of Odessa. 1941. The first battle for the Black Sea]. М.: Vechе, 2011. 432 s. 20. Derzharkhiv Odes'koyi obl. F. R-2262. Op. 1. Spr. 1. 21. Derzharkhiv Odes'koyi obl. F. R-2262. Op. 1. Spr. 2. 22. Derzharkhiv Odes'koyi obl. F. R-2262. Op. 1. Spr. 3. 23. Derzharkhiv Odes'koyi obl. F. R-4415. Op. 1. Spr. 1. 24. Derzharkhiv Odes'koyi obl. F. R-4415. Op. 1. Spr. 2. 25. Larkina L. Voina. Tragediya i bessmertie [The war. Tragedy and immortality]. Dnepropetrovsk: Dnipro-VAL, 2008. 647 s.

Дмитрий Бондаренко

ОДЕССКАЯ БИТВА 1941 Г.: КРАТКИЙ АНАЛИЗ

Советские мифы о «героической обороне Одессы 1941 г.» все еще продолжают существовать в украинском историческом сознании. Преодоление советских мифов возможно в том числе при помощи сравнительного исторического анализа, для этой цели выбрана оборона Порт-Артура 1904 г. как имеющая ряд схожих особенностей.

Ключевые слова: осада и оборона Одессы 1941 года, Вторая мировая война, Восточный фронт 1941 г., королевская румынская 4-я армия, отдельная Приморская армия.

Dmytro Bondarenko

ODESSA BATTLE 1941: SHORT ANALYSIS

Soviet myths about «Heroic Defense of Odessa 1941» continue to exist in the modern Ukrainian historical consciousness. Overcoming of Soviet myths is possible also by means of historical comparative analysis. For instance, for this purpose the Defense of Port-Arthur 1904 is chosen, because of some similar features.

Key words: siege of Odessa 1941, Odessa Battle 1941, World War II, Eastern Front 1941, Royal Romanian 4th Army, Separate Coastal Army.